

ויסמנדל, מיכאל דב (1956-1903)

(Michael Dov Weissmandel). רב, מראש 'קבוצת העבודה' בסלובקיה. ו' נולד בדברצן שבהונגריה. למד בישיבות טירנוי (Trnava; Tyrnau) וניטרא (Nyitra; Nitra) שבסלובקיה ובשנת תרצ"ה התלווה לרבו (וחתנו), הרב שמואל דוד אונגר, שעמד בראש משלחת אגודת-ישראל שביקרה בארץ.

באוקטובר 1940 הוקם בסלובקיה 'מרכז היהודים'. ממרס עד אוקטובר 1942 גורשו כ-40,000 מכ-90,000 יהודי סלובקיה לאיזור לובלין שבפולין וכ-18,000 לאושוויץ.

בעיצומם של המשלוחים קמה 'קבוצת העבודה' והפכה לגוף המרכזי להצלה, לעזרה למגורשים למחנות בפולין, לאיסוף מידע על השמדת היהודים בפולין והעברתו ולקשרים עם מוסדות יהודים ולא יהודים בחוץ-לארץ.

ו' בלט בפעילותו ב'קבוצת העבודה' ותמך בכול ליבו בהצעה לדיטר ויסליצני, בדבר תשלום כופר נפש תמורת הפסקת המשלוחים להשמדה. סכום של 40,000-50,000 דולר שולם לויסליצני בשני תשלומים. ו' ועוד חברים ב'קבוצת העבודה' סברו כי הודות לכופר הנפש פסקו המשלוחים מסלובקיה. לאחר השואה היו אחרים שסברו כי הם פסקו הודות להתנגדותם של שרים ואישי ממשל בכירים וכן הודות ללחץ הכנסייה הקתולית ודעת הקהל בסלובקיה. ואולם, בסתיו 1944, אחרי דיכוי ה'מרד הסלובקי הלאומי' וכיבוש סלובקיה בידי הגרמנים, חודשו המשלוחים.

ו' וגיזי פלישמן, שעמדה בראש 'קבוצת העבודה', התמסרו בלהט רב למשימה על הצלת יהודים ופנו בבקשות עזרה לכול כתובת אפשרית בסלובקיה ובחוץ-לארץ. במכתבים ששיגר בעברית-רבנית, שכוננו 'מכתבי-הרבנים' הגיב ו' בצורה קשה ובוטה על אי-ההיענות המיידית מצד מוסדות ואישים יהודים. תפיסותיו מצאו ביטוי בגישתו הבסיסית: 'סגולת יעקב – מנחה לעשו', בבחינת 'תן לי הנפש והרכש קח לך' (ברא' יד, כא).

על סמך הקשרים עם ויסליצני האמינו חברי 'קבוצת העבודה', כי יש סיכוי להצלחת משא-ומתן על הצלת יהודי אירופה הכבושה כולה תמורת כסף. תוכנית זו כונתה לימים 'תכנית אירופה'. חברי 'קבוצת העבודה' לא הצליחו לגייס את המקדמה של 200,000 דולר שנקב ויסליצני. ו' ניסה להרוויח זמן והגה תוכנית-הסוואה, בהדפיסו מכתבי תשובה פיקטיביים וחיוביים לפניותיו. את המכתבים הדפיס על נייר מכתבים שהזמין וקיבל משוויץ וחתם עליהם 'פרדיננד רוט', נציג היהדות העולמית כביכול.

ב-7 באפריל 1944 הצליחו שני יהודים מסלובקיה, ולטר רוזנברג (רודולף ורבה) ואלפרד וצ'לר, לברוח מאושוויץ ולמסור דין-וחשבון ל'קבוצת העבודה' על חרושת המוות שם וכן שרטוט מדוייק של המחנה. ב-27 למאי עלה בידי עוד שני יהודים, צ'סלב מורדוביץ וארנושט רוזין, לברוח מאושוויץ והם אישרו את כול דברי קודמיהם ומסרו על השמדת יהודי הונגריה.

המידע הועבר הן למוסדות יהודיים בחוץ-לארץ והן לממשלת סלובקיה ולכנסייה שם. במיוחד בלטו בפעלתנותם בנידון גיזי פלישמן והרב ו'. הרב הרבה לתבוע להפציץ את אושוויץ ואת מסילות הברזל אליה, ובכלל זה גשרים ומנהרות במעברי הקרפטים.

באפריל 1944 הועבר הקשר לויסליצני גם לבודפשט, שבה הוצב אחרי השתלטות הנאצים על הונגריה ב-19 במרס 1944. ו' עצמו כתב למכריו בבירת הונגריה כמה מכתבים בלשון הקודש על קשריו עם ויסליצני. לאחר שהוחל בגירוש יהודי הונגריה להשמדה, שינה ו' את דעתו וייעץ להם 'להזהר מעורמה ומהטעייה', לברוח ולמרוד – אך לא להיכנס לגטאות.

אחרי דיכוי המרד הסלובקי חודשו שם המשלוחים להשמדה והרב ומשפחתו נלקחו לאושוויץ. ו' קפץ מהרכבת, התחבא בבונקר באיזור ברטיסלובה, יצא לשווייץ ומשם לארצות-הברית.

במאונט קיסקו (Mount Kisco) שבוסטצ'סטר, מצפון מזרח לניו יורק, הקים ו' מחדש את ישיבת ניטרא ושם חיבר 'קול קורא' מלא שטנה נגד הציונות ונגד הקמתה של מדינה יהודית 'עד שיהי רצון השם יתברך בכך וישלח להם המשיח'. יורשיו הוציאו את משנתו בספר 'מן המיצר'.